

УДК 027.08(477)"364"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.9(338).18-24

Людмила Дем'яненко,

кандидатка філологічних наук,

старша наукова співробітниця

інформаційно-аналітичного відділу Фонду Президентів України

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,

e-mail: demjanenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5160-2736>**Українські бібліотеки в умовах російської агресії:
актуальні проблеми та перспективи розвитку**

У статті проаналізовано особливості діяльності та адаптації українських бібліотечних установ в умовах російської агресії. Розглянуто специфіку роботи вітчизняних бібліотек і важливі завдання бібліотечнознавства. Зауважено, що бібліотека посідає важливе місце у структурі наукових комунікацій, оскільки є ланцюгом, що забезпечує передавання й трансформацію інформації у процесі науково-інформаційної діяльності. Досліджено сучасні реалії роботи працівників бібліотек України, які демонструють високий рівень знань і комунікації, спроможні швидко реагувати на події, професійну мобільність, готуватися до змін, а також здатні у складних умовах сьогодення ефективно здійснювати фіксацію, систематизацію й збереження інформації.

Наголошено, що українські бібліотеки є частиною національної інформаційної системи, адже забезпечують доступ до знань та інформації для всіх громадян, беруть участь у політичному, економічному, соціальному й культурному розвитку регіонів, підтримують етнічну, культурну, мовну й релігійну різноманітність, культурне самовизначення та самобутність.

Виділено характерну ознаку бібліотечної діяльності, зокрема динаміку, пов'язану зі змінами інформаційних ресурсів і технологій. Увагу зосереджено на особливостях використання електронних ресурсів в організації роботи бібліотек в умовах воєнного часу. Акцентовано на вагомому значенні збереження культурної спадщини, що потребує глобальної підтримки діяльності бібліотек на рівні державної влади зокрема та світових спільнот загалом. Зауважено, що у цьому контексті важливим є питання бібліотечної солідарності: проведення акцій підтримки, популяризація вітчизняних бібліотечних установ, специфіка поповнення фондів чи виставкової діяльності в контексті війни, упровадження корисного практичного досвіду світових бібліотек тощо.

Ключові слова: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; українські бібліотеки; бібліотечно-інформаційне обслуговування; інформаційний простір; комунікативні центри; електронні інформаційні ресурси; БФ "Бібліотечна країна"; книгодрукування; бібліотечний консорціум

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної війни з РФ діяльність бібліотек зазнає значних змін. Бібліотечні установи, їх керівництво та працівники були змушені відповідним чином реагувати та адаптувати діяльність до нових реалій. Основними викликами стали: інформаційна діяльність бібліотечних установ та їх структурних підрозділів, спрямована на протидію інформаційній агресії; на збереження книжкових фондів, культурних цінностей та національного духовного надбання.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасному науковому просторі зростає кількість праць, пов'язаних із діяльністю українських бібліотек в умовах російської агресії. Чимало досліджень присвячено проблемам адаптації роботи вітчизняних бібліотечних установ до нових реалій і визначенню пріоритетів їх розвитку (А. Потіха [8]; С. Сердюк, С. Герасимова [10]); ролі

електронних інформаційних ресурсів у суспільних трансформаціях (В. Горовий [1; 3]); виявам солідарності з Україною світових бібліотек (С. Спіріна [11]); реалізації міжнародних проєктів з оцифрування української культурної спадщини як засобу її збереження (Н. Стрішенець [12]); розвитку книговидання й підтримці читання (О. Коваль [5; 6]); українській культурній дипломатії під час війни (М. Кушнарьова [7]); функціонуванню українських видавництв і бібліотек під час збройної агресії РФ (Х. Семерин [9]). У працях таких дослідників, як П. Горлач [2], Л. Дем'яненко [4], М. Закіров та ін. об'єктом досліджень у різних аспектах є розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу, посилення захисту культурних цінностей через воєнні дії РФ тощо.

Мета статі — дослідити особливості діяльності українських бібліотечних установ та їх адаптації в умовах російської агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основне завдання бібліотек України — зберігання та надання доступу до різних видів документів, книжкових пам'яток (рукописні книги, стародруки, рідкісні та цінні видання) як культурних цінностей країни — стає надскладним у час війни. Кожен історичний період розвитку держави позначається на пріоритетах діяльності бібліотек як важливих соціально-комунікаційних інституцій, адже трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній Україні, охоплюють всі сфери суспільного життя. Особливого значення набуває і реформування політичної системи, оскільки від якості роботи владних інститутів значною мірою залежить ефективність суспільних перетворень.

Важливу роль у сучасному інформаційному суспільстві відіграють електронні ресурси, що надають можливість дистанційного доступу до знань. Як зазначили С. Сердюк та С. Герасимова у статті на "Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів", "у цей складний для науки час бібліотеки продовжують виконувати наукові дослідження в Україні, сприяють формальній і неформальній освіті, самоосвіті та саморозвитку. У цьому напрямі національні та обласні універсальні наукові бібліотеки підтримують науковців, студентів, аспірантів. Так, наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУ ім. В. І. Вернадського) та Одеська національна наукова бібліотека (ОННБ) опублікували на сайтах корисну інформацію на допомогу вченим, зокрема про те, які наукові організації світу надають українським науковцям фінансову та грантову підтримку. Бібліотеки також інформують учених про можливість віддаленого доступу до баз даних наукової інформації, а також відкривають вільний доступ до нових інформаційних ресурсів, за допомогою яких учені зможуть продовжувати свою наукову роботу та плідно співпрацювати зі світовою науковою спільнотою. <...> Варто зазначити, що у складних умовах війни та невизначеності вкрай важливо для наукової та культурної спільноти підтримувати професійні та творчі зв'язки, мати нагоду для зустрічі, обміну ідеями, думками та досвідом. Саме бібліотеки є простором зустрічей, територією співтворення та порозуміння. Тут читачі вчаться бути толерантними, поважати та підтримувати одне одного. Тут народжуються ідеї, пишуться проекти, проходять палкі дискусії та відзначаються успіхи. Усвідомлюючи важливість таких культурних комунікацій, фахівці бібліотек створюють умови для зустрічей з письменниками, консолідують творчих

людей, сприяючи таким чином, розвитку літератури та культури" [10, с. 10].

Отже, під час війни бібліотеки прагнуть адаптуватися до складних реалій, розширити сферу діяльності завдяки використанню новітніх технологій, налагодженню дистанційної комунікації, формуванню нових напрямів роботи, про що свідчать практичні результати. Нині бібліотеки стають комунікативними центрами не лише у великих містах, які мають більше можливостей, а й у районних громадах. Долаючи серйозні виклики й загрози воєнного часу, бібліотеки залишаються осередками інтелектуальної свободи та громадянської активності, провідниками національних ідей та європейських цінностей, просторами просвітництва й толерантності, культури, науки й освіти, точкою опори та зростання соціального й людського капіталу.

Надання послуг сучасними бібліотеками ґрунтується не тільки на використанні фонду конкретної установи. Вдосконалені форми роботи передбачають принципово нові можливості доступу до інформації незалежно від часу й місцезнаходження як документа, так і користувача. Слід враховувати, що нинішній користувач бібліотеки — це людина медіасвіту, споживач таких інформаційних комунікацій, як інтернет-ресурси, під впливом яких, безсумнівно, перебуває. Медіа настільки інтегровані у щоденний життєвий простір, що більшість користувачів їх не помічають, а тому не здатні критично оцінювати й надавати сумніву інформацію, яку читають чи сприймають через візуальні образи й звуки. Нові інформаційні ресурси й технології, новий тип мислення, навички медіаграмотності, нові вимоги до використання інформації — усі ці чинники зумовлюють потребу посилення просвітницької, експертної, консультативної й інтегративної функцій бібліотеки [4, с. 191].

З одного боку, бібліотека пропонує доступ до інформаційних ресурсів, у тому числі розміщених в інтернет-мережі, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, з іншого — самостійно створює електронні інформаційні ресурси: бази даних, колекції оцифрованих документів, вебсайти та вебпортали. Умовно кажучи, сучасна бібліотека стає центром, який збирає, зберігає, систематизує та розподіляє численні інформаційні потоки, життєво необхідні в надскладний воєнний час.

Діяльність бібліотечних установ, як у мирний, так і у воєнний час, безпосередньо залежить від підтримки влади, адміністративних структур, вітчизняних і світових громадських організацій. Лише за таких умов бібліотеки успішно розвива-

тимуться, модернізуючи напрями роботи з огляду на мінливі потреби сучасних користувачів.

На критичній ситуації з бібліотечними фондами в Україні наголосила директорка Українського інституту книги О. Коваль, презентуючи Стратегію розвитку читання на період до 2032 року під час міжнародної конференції "Читання задля демократії": "В Україні зараз налічується 12 тисяч публічних бібліотек, але наразі складно сказати, скільки з них є справді активними. Близько 500 бібліотек були або повністю зруйновані, або пошкоджені під час війни. Якщо ж говорити про поповнення бібліотечних фондів, то тут ситуація теж дуже негативна. У цілому в бібліотеках зараз зберігається 160 млн примірників книжок. Але 52% з них — це книжки, видані до 1991 року. Загалом поповнення українськими книжками бібліотек в рік складає 0,3%. <...> Ця урядова Стратегія передбачає дуже великі та водночас вкрай необхідні плани та заходи" [6].

Для успішної діяльності бібліотек в умовах воєнного стану важливою є чітка робота видавничого сектору, від якої залежить наповнення фондів книжковою продукцією. Зокрема, Х. Семерин, експертка Українського інституту книги (від 2020) й Українського культурного фонду (2021—2022) зазначає: "...під час війни з'являються нові рішення. Найгостріший виклик для видавництва і читачів — різке й суттєве подорожчання книжок, які ще будуть дорожчати. Отже, аудіо- й електронні книжки ставатимуть популярніші, а друковані книги матимуть статус артефактів. Наприклад, із лютого по червень Yakaboo продали 52 тисячі електронних примірників. У березні Yakaboo спільно з 50 українськими видавництвами відкрили безкоштовний доступ до електронних та аудіокнижок. Як зазначив тодішній гендиректор Іван Богдан, ініціатива привабила близько 600 тисяч користувачів. У пікові години мобільним застосунком Yakaboo одночасно користувалися майже сто тисяч людей. 15 березня стартувала загальноукраїнська акція "Книжки без кордонів". За пів року українські видавці безплатно передали вимушено переселеним дітям майже мільйон книжок. Примірники поїхали в Литву, Польщу, Об'єднане Королівство та ін. Український інститут книги очолив проєкт "Допомога біженцям-жертвам російської агресії в Україні". У його межах вийшла низка книжок, оригінал-макети яких видавці передали безкоштовно" [9].

Під час війни зріс запит іноземних видавців на співпрацю з українськими видавництвами, українську тематику й видання наших авторів. У перші місяці війни іноземні видавці купили

права на 25 українських видань. Найбільший інтерес викликають теми війни, Чорнобильської катастрофи та української історії. З'явився спільний проєкт МФ "Книжковий Арсенал" і програми ЄС "Дім Європи" "Література на експорт", покликаний стимулювати переклади українських книжок за кордоном та посилити компетенції українських видавців у продажу прав. Знищення друкарень у Харкові спонукало видавців шукати друкарні за кордоном, зокрема Yakaboo Publishing, Ist Publishing, "Ранок", "Родовід", "Видавництво 21". Восени книги восьми видавництв ("А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", "АртЕк", "Веселка", "Видавництво Старого Лева" "Картуш", "Либідь", "Мистецтво", "Фоліо") з'явилися на німецькому ринку. У жовтні на 74-му Франкфуртському книжковому ярмарку була проведена спеціальна українська програма, до якої відібрали дев'ять українських видавництв [9].

Сполучені Штати Америки ухвалили рішення щодо надання фінансування українським друкарням, пов'язане насамперед із ракетним ударом по найбільшому поліграфічному комплексу країни "Фактор-Друк". Посол України у США О. Маркарова відреагувала на таке рішення та назвала його "надзвичайно своєчасним і дуже цінним для народу України... Це ще одна інвестиція в наше майбутнє, в нашу боротьбу за справедливість і людяність. Як і така необхідна підтримка в галузі оборони та озброєнь, це ще одна ознака міцної стратегічної дружби між нашими країнами" [13].

Варта уваги діяльність благодійного фонду "Бібліотечна країна", заснованого в червні 2015 р. Його метою є надання допомоги та сприяння законним інтересам бібліотек України. У пресрелізі Фонду, який є однією зі сторін меморандуму про співпрацю між Одеською обласною універсальною науковою бібліотекою імені М. Грушевського та Центральною бібліотекою Ліверпуля, зазначено, що "побратимство бібліотек України та Великої Британії є безпрецедентною подією в бібліотечній спільноті обох країн. Цей факт засвідчить підтримку України в складні часи, сприятиме розвитку бібліотечної справи та приверне увагу до важливості підтримки книгодрукування" [2].

Слід зазначити, що заяви щодо підтримки України почали з'являтися на мережевих ресурсах світових бібліотек уже в перші дні розгортання повномасштабного конфлікту з РФ. Зокрема, на сайті Бібліотеки та Архіву Канади розміщено допис бібліотекаря та архівіста, заступника міністра спадщини Канади Л. Вейр "Statement by the Librarian and Archivist of Canada on the situation in Ukraine" ("Заява бібліотекаря та архівіста Канади щодо ситуації в Україні") [14].

Автор, заявляючи про солідарність з Україною та її народом, висловлює стурбованість серйозною загрозою, яку становлять воєнні дії для багатой літературної та культурної спадщини нашої країни (library-archives.canada.ca).

Редактор відділу комунікацій Бібліотеки Конгресу США Н. Такер, який веде блог установи і пише для її журналу LCM, у своїй статті назвав російське вторгнення "останньою насильницькою подією тривалої й бурхливої історії" України. Автор також інформує про добірку ресурсів, що присвячені нашій країні та репрезентовані у Бібліотеці Конгресу США (blogs.loc.gov) [11].

У Стратегії розвитку читання на 2021—2025 рр. Міністерство культури та інформаційної політики України визначило читання як життєву стратегію українців, а його популяризацію — як стратегічну мету нашої держави. Це завдання потребує комплексної роботи з усіма учасниками книжкового ринку й підтримки видавництва, книгарень і бібліотек. Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів закликала уряд внести книжкову галузь у перелік галузей критичної інфраструктури, що дало б змогу видавцям брати кредити в банках, які раніше в таких проханнях відмовляли через неліквідність авторських прав і віртуальних активів як кредитної застави.

Фахівці зауважують про користь для розвитку книжкової галузі програм на кшталт довоєнної "єПідтримки". Важливо також законодавчо врегулювати підтримку книгарень і випуск важливих некон'юнктурних видань. Видавці також закликають до запровадження податкових пільг для видавництва.

Ще один важливий напрям — гарантовані державні закупівлі для бібліотек, що дасть змогу трансформувати їх у сучасні культурні простори й центри культурного життя, цікаві громадам. Зважена державна політика й підтримка книжкової галузі допоможе розвивати ринок і культуру читання в суспільстві [9].

Україна, на відміну від західних країн, має суттєву потенційну перевагу у використанні інформаційних ресурсів глобального інформаційного простору, адже в ній залишилася потужна бібліотечна система державного підпорядкування, що охоплювала всі категорії населення та у якій працювали переважно професійні бібліотечні працівники. Цей потенціал може бути продуктивно використаний і тепер за умови модернізації відповідно до сучасних вимог. До традиційних функцій бібліотечної діяльності сьогодні додається роль модератора між користувачем і глобальним світом інформації [3, с. 13]. Створен-

ня бібліотечних консорціумів дає змогу вирішувати питання комплексного використання бібліотечних фондів для обслуговування широкого кола користувачів. Нині бібліотеки мають спрямувати діяльність на те, щоб допомогти користувачам орієнтуватися в стрімко зростаючих масивах мережевої інформації. Розвиток міжнародної інформаційної співпраці збільшує роль бібліотек у моніторингу світових інформаційних ресурсів, формуванні попиту та підготовці інформаційних продуктів для реалізації за кордоном [3, с. 13].

Попри широке використання новітніх інформаційних технологій у роботі бібліотек у воєнний час, є низка чинників, які роблять процес обслуговування, зокрема органів державної влади та управління, надзвичайно трудомістким. До таких чинників насамперед належить специфіка інформаційних запитів цієї категорії користувачів, що характеризується широтою тематичного обсягу, частотою зміни потреб і виникнення нових. Зростання обсягу публікацій, збільшення вартості книг і періодичних видань на тлі недостатнього фінансування бібліотек, тривалі строки одержання першоджерел створюють умови, за яких у бібліотеці не вистачає ресурсів для забезпечення інформаційних потреб користувачів. Динамізм попиту унеможливує використання у процесі обслуговування лише власних фондів і довідково-пошукового апарату, що не відповідають сучасним запитам аудиторії [4].

Зростання кількості довідок, виконаних у пріоритетному режимі, свідчить про велику потребу в інформації органів державної влади та управління. Сучасні ІКТ дають змогу у процесі інформаційного обслуговування як спиратися на власні ресурси, так і співпрацювати під час виконання запитів з бібліотеками всіх типів.

Варто зауважити, що бібліотеки академічних інститутів накопичили значні обсяги профільної та суміжної літератури, а отже вкрай важливо, щоб, попри труднощі воєнного часу, нові надходження до їхніх фондів не зменшувалися. Прагнення до максимально можливого наповнення фондів — закон бібліотечного життя, однак були і є особливі пріоритети для кожної бібліотеки та для кожного часу. Нині домінує інформація з питань безпеки й оборони. Сучасна війна — війна технологій (фізико-технічних, хімічних, біологічних, соціальних, гуманітарних, інформаційних), тому увагу бібліотек сконцентровано на формуванні масивів технологічної інформації й доведенні її до користувачів. Слід зосередитися на формуванні тематичних баз даних, які узагальнюють вітчизняний і закордонний відбудовний досвід. Що

швидше бібліотеки акумулюють якісні матеріали з питань відбудови, то ефективнішим буде інформаційний супровід процесів відновлення. Націленість на інформаційне забезпечення перемоги й відбудови країни зумовлює потребу пришвидшеного збору, синтезу й передавання відповідної інформації. Це завдання потребує проведення цифровізації бібліотечно-інформаційних процесів. Ідеал бібліотеки — багатий науково-інформаційний ресурс, поєднаний з якісним сервісом [5].

Одним із важливих завдань є оцифрування бібліотечних фондів відповідно до міжнародних і національних стандартів, яке забезпечує точне й автентичне їх відтворення в електронній формі. Це не лише спрощує доступ до ресурсів тисячам користувачів, а й дає змогу зберегти видання в електронній формі для майбутніх поколінь.

Міжнародні проекти з оцифрування української культурної спадщини набувають особливої ваги й через те, що в умовах цілеспрямованого знищення українських культурних інституцій агресором, з'являється можливість її довгострокового збереження в іншому місці. Під час виконання спільних міжнародних проектів е-копія, окрім української, також передається і закордонній установі. Ці заходи надають можливість не лише поповнювати фонди світових бібліотек цінними історико-культурними матеріалами з України, надавати до них доступ закордонним читачам, а й забезпечити їх збереження [12].

Наприклад, при Британській бібліотеці діє програма "Архіви в безпеці", котру фінансує приватний фонд "Аркадія", заснований істориком Л. Раусинг та її чоловіком професором П. Болдуїном. Фонд ініціює проекти й надає гранти у всьому світі, насамперед у тих регіонах, де матеріалам, що мають значну історико-культурну цінність, загрожує небезпека, а ресурси щодо їх консервації чи реставрації обмежені.

Спільно з українськими установами в межах цієї програми реалізовано кілька проектів з оцифрування бібліотечних, архівних і музейних матеріалів. Серед них — джерела з Шевченкіани (твори Т. Шевченка та література про нього XIX — початку XX ст.; видання, зокрема й періодичні, тієї доби), "Записки Наукового товариства імені Шевченка" й пов'язані з ним архівні матеріали тощо [12].

Отже, наразі одним з основних завдань є цифровізація діяльності бібліотек і суттєве збільшення обсягів поповнення фондів українських бібліотек. Крім цього, необхідно також відновлювати та реставрувати постраждалі від війни бібліотечні установи. Щоб відповідати сучасним запитам користувачів, громад і держави, бібліотеки мають здійснити "квантовий стрибок", а політики — взяти лідерство та запропонувати їм нову проактивну роль просторів для розвитку та навчання впродовж життя, реалізації місцевих ініціатив, інформаційних і соціальних центрів.

Висновки. Відкрита російська збройна агресія внесла значні корективи в діяльність українських бібліотек: частина з них не працює через руйнацію будівель, ведення бойових дій, частина не надає послуги, оскільки персонал перебуває у відпустках без збереження зарплатні. Труднощі, які випали на долю книгозбірень, їх завдання та перспективи розвитку є надзвичайно складним викликом для реалізації в реаліях сьогодення. М. Кушнарєва влучно зазначила: "Сьогодні ступінь інтересу світової, а найперше європейської громадською сі до України є високим. Цей інтерес, виходячи із зазначеного, не є продуктом діяльності української культурної дипломатії, як можна було б припустити, — це опосередкований результат національного спротиву агресивним діям значно переважаючих сил ворога. Особливості культурного та соціального життя доби постмодернізму змушують визнати, що існує висока ймовірність того, що цей інтерес може бути скороминущим, тому здебільшого саме від України залежить чи вийде перетворити його на стійкий. Українська держава повинна використати цей уже наявний інтерес як відправну точку для презентації власних культурних здобутків та створення привабливого образу України на міжнародній арені. Саме це може сприяти певним довготривалим змінам у світовій громадській думці на користь України, що, за умов демократичного політичного устрою переважної більшості країн, може забезпечити нашій країні довготривалу потужну підтримку. Якщо ж Україна змарнує цей шанс і не використає його, втрати, яких може зазнати наша держава, будуть не тільки символічними, а й цілком реальними" [7, с. 47].

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотеки у формуванні інформаційного ресурсу стратегічних комунікацій українського суспільства : монографія / В. Горовий, С. Горова, М. Закіров та ін. ; наук. ред. В. Горовий, НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2021. 252 с.
2. Горлач П. Король Король Чарльз III відзначить побратимство бібліотек Ліверпуля та Одеси. *Суспільне культа ура*. URL: <https://suspilne.media/455217-carlz-iii-vidznacit-pobratimstvo-bibliotek-liverpula-ta-odesi>.

3. Горовий В. Електронні інформаційні ресурси в суспільних трансформаціях. *Наукові праці Національної бібліотечки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 9—17. doi: <https://doi.org/10.15407/np.67.009>.
4. Дем'яненко Л. Інститут президентства та бібліотечна справа: особливості функціонування та взаємодії. *Наукові праці Національної бібліотечки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 65. С. 184—194. doi: <https://doi.org/10.15407/np.65.184>.
5. Коваль Т. Напрями та пріоритети стратегічного розвитку наукового бібліотечно-інформаційного комплексу. *Бібліотечка. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації*: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 6—8 жовтня 2020 р.). Київ, 2020. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/6274>.
6. Коваль О. Для розвитку книговидання і підтримки читання Україні потрібно щороку €100 мільйонів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3714234-dla-rozvitku-knigovidanna-i-pidtrimki-citanna-ukraini-potribno-soroku-100-miljoniv-koval-.html>.
7. Кушнарьова М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотечки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 35—53. doi: [10.15407/np.67.035](https://doi.org/10.15407/np.67.035).
8. Потіха А. Діяльність бібліотек України в умовах російської воєнної агресії. *Наукові праці Національної бібліотечки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 55—73. doi: [10.15407/np.64.055](https://doi.org/10.15407/np.64.055).
9. Семерин Х. Видавництва й бібліотеки України під час війни: втрати, виклики, дерусифікація. *Фонд "Демократичні ініціативи" ім. Ілька Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/vidavnistva-y-biblioteki-ukraini-pid-chas-viyni-vtrati-vikliki-derusifikatsiya>.
10. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3 (29). С. 9—14. URL: http://odnb.odessa.ua/img/novini_2016/645/serdyuk.pdf
11. Спіріна С. Прояви солідарності з Україною світових бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотечки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 162—173. doi: <https://doi.org/10.15407/np.67.162>.
12. Стрішенець Н. В. Міжнародні проєкти з оцифрування української культурної спадщини як засіб її збереження: приклад британської бібліотеки. *Королівські читання 2022 "Бібліотечки, архіви, музеї в умовах війни"*. URL: https://padlet.com/nmr_hdnb/padlet-qhajtlbqybka/wish/2353659148.
13. США виділили 8 млн доларів на друк українських підручників. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/udar-po-drukarni-u-harkovi-ssha-vidilili-koshti-na-ukrajinski-pidruchniki-novini-harkova-12676560.html>.
14. Library and Archives Canada. *Government of Canada*. URL: <https://library-archives.canada.ca>

Lydmila Demianenko,
PhD of Philology Sciences,
Senior Researcher,

*information and Analytical Department, Fund of Presidents
of Ukraine, Vernadsky National Library of Ukraine*

Ukrainian libraries in the conditions of russian aggression: current problems and development prospects

The article analyzes the peculiarities of the activity of Ukrainian library institutions and their adaptation in the conditions of Russian aggression. The specifics of the activities of domestic libraries and the important tasks of librarianship, which are relevant at the moment, are considered, because the library occupies an important place in the structure of scientific communications, because it is a chain that ensures the transfer and transformation of information in the process of scientific and informational activities. The modern realities of staff members of the libraries of Ukraine, who showed a high level of knowledge, an extremely high level of communication, a quick response to events, professional mobility and the ability to change, as well as recording, systematization, and preservation of information highlighting important events, were studied.

They once again confirmed that Ukrainian libraries are part of the national information system, they provide access to knowledge and information for all citizens, participate in the political, economic, social and cultural development of their territories, support ethnic, cultural, linguistic and religious diversity, cultural self-determination and identity.

A characteristic feature of library activity is singled out, namely, its dynamics associated with changes in information resources and technologies. Attention is drawn to the preservation of cultural heritage, the peculiarities of the use of electronic resources for the organization of work in wartime conditions, and attention is also emphasized to the fact that global support of libraries is needed both at the level of state power and at the level of world communities, as a whole. Therefore, a very important part of this information flow is the issue of library solidarity: various support and popularization actions, the specifics of fund replenishment or exhibition activities in the context of war and other practices implemented by world libraries and not only.

Keywords: *V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine; Ukrainian libraries; library and information services; information space; communication centers; electronic information resources; BF "Library Country"; book printing, library consortium*

References

1. Horovyi V., Horova S., Zakirov M. et al. (2021). *Biblioteki u formuvanni informatsiinoho resursu stratehichnykh komunikatsii ukrainskoho suspilstva*. Kyiv: NBUV.
2. Gorlach P. (2023). Korol Charlz III vidznachit pobratimstvo bibliotek Liverpoola ta Odesi. *Suspilne kultura*. Available at: <https://suspilne.media/455217-carlz-iii-vidznacit-pobratimstvo-bibliotek-liverpula-ta-odesi/>.
3. Horovyi V. (2023). Elektronni informacijni resursi v suspilnih. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 67, pp. 9—17. doi: <https://doi.org/10.15407/np.67.009>.
4. Dem'yanenko L. (2022). Institut prezidentstva ta biblioteczna sprava: osoblivosti funkcionuvannya ta vzayemodiyi. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 65, pp. 184—194. doi: <https://doi.org/10.15407/np.65.184>.
5. Koval T. (2020). Napryami ta prioriteti strategichnogo rozvitku naukovogo bibliotечно-інформаційного комплексу. *Biblioteka. Nauka. Komunikaciya: Rozvitok bibliotечно-інформаційного potencialu v umovah cifrovizaciyi : materialy mizhnar. nauk. konf.* Available at: <http://www.nbu.gov.ua/node/6274>.
6. Koval O. (2023). *Dlya rozvitku knigovidannya i pidtrimki chitannya Ukraini potribno shoroku €100 milioniv*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3714234-dla-rozvitku-knigovidanna-i-pidtrimki-citanna-ukraini-potribno-soroku-100-miljoniv-koval-.html>.
7. Kushnarova M. (2023). Ukrayinska kulturna diplomatiya pid chas vijni: dosvid, problemi, perspektivi. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 67, pp. 35—53. .
8. Potiha A. (2022). Diyalnist bibliotek Ukraini v umovah rosijskoyi voyennoyi agresiyi. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 64, pp. 55—73. .
9. Semerin H. (2022). Vidavnictva j biblioteki Ukraini pid chas vijni: vtrati, vikliki, derusifikaciya. *Fond "Demokratichni iniciativi" im. Ilka Kucheriva*. Available at: <https://dif.org.ua/article/vidavnistva-y-biblioteki-ukraini-pid-chas-vijni-vtrati-vikliki-derusifikatsiya>
10. Serdyuk S. & Gerasimova S. (2022). Biblioteki Ukraini pid chas vijni: adaptaciya do novih realij ta viznachennya prioritativ. *Bibliotecznyj forum: istoriya, teoriya i praktika*, 3 (29), pp. 9—14. Available at: http://odnb.odessa.ua/img/novini_2016/645/serdyuk.pdf.
11. Spirina S. (2023). Proyavi solidarnosti z Ukrainoyu svitovih. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 67, pp. 162—173. doi: <https://doi.org/10.15407/np.67.162>.
12. Strishenec N. V. (2022). Mizhnarodni proyekt z ocifrovuvannya ukrayinskoyi kulturnoyi spadshini yak zasib yiyi zberezheniya: priklad britanskoyi biblioteki. *Korolenkivski chitannya 2022 "Biblioteki, arhivi, muzeyi v umovah vijni"*. Available at: https://padlet.com/nmr_hdnb/padlet-qhajt1bqybka/wish/2353659148.
13. Spolucheni Shtaty Ameriky vydilyly 8 mln dolariv na druk ukrayinskykh pidruchnykiv. (2024). *UNIAN*. Available at: <https://www.unian.ua/world/udar-po-drukarni-u-harkovi-ssha-vidilili-koshti-na-ukrajinski-pidruchniki-novini-harkova-12676560.html>.
14. Library and Archives Canada. (n. d.). *Government of Canada*. Available at: <https://library-archives.canada.ca>.

Надійшла до редакції 7 вересня 2024 року

УДК 023.5.088.6:004.762](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2024.9(338).24-34

Ярослав Мартиненко,

аспірант Харківської державної академії культури,
спеціальність "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа",
e-mail: asp_martynenko_yaroslav@xdak.ukr.education
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-2923-7757>

Підготовка фахівців бібліотечно-інформаційної сфери України до впровадження хмарних технологій

Статтю присвячено проблемі підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери до роботи в умовах її цифрової трансформації. Зазначено, що суттєві зміни бібліотечно-інформаційної діяльності потребують від бібліотечних працівників виконання нових професійних завдань і набуття нових компетентностей, пов'язаних із трансформацією сервісної функції бібліотеки, зумовленою застосуванням сучасних інформаційних технологій, зокрема хмарних обчислень.

Узагальнено компетентності, необхідні фахівцям бібліотечно-інформаційної сфери для успішної роботи у хмарних середовищах, серед яких: знання сутності бібліотечно-інформаційної діяльності; розуміння роботи хмарних технологій і здатність їх ефективно використовувати; вміння здійснювати продуктивну комунікацію щодо надання бібліотечних послуг із використанням хмарних технологій; здатність визначати й аналізувати